

УДК 378:373.3.091

**WORLD EXPERIENCE OF PROFESSIONAL PREPARATION FOR
FUTURE TEACHERS OF INITIAL CLASSES**

**СВІТОВИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

Zaporozhchenko T.P. / Запорожченко Т. П.

*Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer / кандидат педагогічних наук,
старший викладач*

Department of Preschool and Primary Education

National University "Chernihiv Collegium" named after T. Shevchenko

Chernigiv, ul. Hetmana Polubotka, 53, 14000

кафедра дошкільної та початкової освіти

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка,

м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53, 14000

Анотація. У статті схарактеризовано особливості фахової підготовки майбутніх педагогів початкової ланки освіти. Здійснено огляд сучасних нормативних документів у сфері підготовки майбутнього вчителя початкової школи зарубіжжя. На основі узагальнення світових освітніх тенденцій окреслено шляхи їх імплементації в освітній процес педагогічних закладів вищої освіти України.

Ключові слова: підготовка, фахова підготовка, імплементація, світовий досвіт.

Вступ. Вивчаючи можливості вдосконалення освітнього процесу, зокрема і процесу підготовки майбутнього вчителя початкової школи, впровадження інноваційних змін у професійну підготовку майбутніх учителів початкової школи, важливо враховувати світовий досвід. Питання розвитку системи освіти у світі традиційно є предметом вивчення вітчизняних науковців, які досліджують різні аспекти світової педагогічної системи, а саме: тенденції розвитку змісту шкільної освіти в країнах Європейського Союзу (О. Локшина, О. Матвієнко), професійну підготовку вчителів у Західній Європі в кінці ХХ століття (Л. Пуховська), тенденції реформування середньої освіти розвинених англomовних країн в контексті глобалізації (А. Сбруєва), трансформація професійних функцій вчителя в умовах інформаційного суспільства США і Канади (І. Гушлевська) тощо.

Аналіз представлених дисертаційних досліджень дозволяє зробити висновок, що до основних тенденцій реформування загальної та професійної освіти в зарубіжних країнах дослідники відносять такі: покращення якості професійної підготовки майбутнього вчителя; організація значної кількості національних наукових фондів та центрів, що активізують педагогічну

спільноту на нові наукові досягнення, розробку концепцій, навчальних програм; співіснування в одному освітньому середовищі різних парадигм навчання з метою удосконалення процесу навчання, підвищення якості національних систем професійної освіти.

Основний текст. Вивчаючи особливості освітніх реформ початку ХХІ століття слід зауважити, що в контексті підвищення якості вищої педагогічної освіти набуває поширення ідея підготовки майбутнього вчителя з опорою на впровадження стандартів професійної освіти. Зокрема, у дослідженнях А. Сбруєвої висвітлено особливості розробки американських стандартів освіти відповідно до трьох етапів професійної діяльності: підготовчого – педагогічна освіта; початкового – стажування; основного – професійна діяльність.

Серед основних функцій державних стандартів дослідниця виділяє наступні: відбір кандидатів для вступу у вищі педагогічні навчальні заклади; оцінювання результатів навчання студентів; оцінка якості програм педагогічної освіти; сертифікація учителів-початківців, що свідчить про успішне завершення випробувального періоду та надає можливості для повноцінного вступу у професійну діяльність; періодичне ліцензування вчителів та винагорода їх успіхів на різних етапах діяльності тощо.

За А. Сбруєвою, канадські стандарти оцінки якості професійної підготовки мають такі складові: цілі та цінності педагогічної професії; професійні компетентності, набуті у результаті вивчення низки навчальних дисциплін; класифікатор рівнів професійної діяльності [4].

Американські стандарти освіти охоплюють не лише етап підготовки майбутніх учителів, але й регулюють стажування та подальший професійний розвиток. Ці особливості побудови стандартів пов'язані з тим, що педагогічні коледжі при університетах США переважно розраховані на 4-річний термін навчання, але диплом педагога випускники отримують лише після 2-річного стажування у школі та успішного складання кількох екзаменів. До того ж передбачено безперервну освіту протягом усієї професійної кар'єри, оскільки стандарти поширюються й на фахове зростання вчителів [2].

Дослідниками з'ясовано, як відбувається професійна підготовка вчителів у навчальних закладах Великої Британії [2]. По-перше, упроваджуються освітні національні стандарти. Цікаво, що зумисне створюються умови, щоб педагогічні навчальні заклади конкурували між собою, коли хочуть отримати студента. Залежно від цього сформована цілісна система Національних стандартів професійної діяльності педагога. Вона реалізується за три етапи: підготовка, вступ до професії, професійний розвиток, безпосередньо професійна діяльність. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи в університетах Великобританії зорієнтована на ґрунтовне опанування студентами предметами, що вивчаються дітьми у початковій школі. Ціннісним є також досвід щодо вивчення особливостей навчання та розвитку школярів із особливими потребами. Варта уваги поширена практика запрошування кращих шкільних учителів до освітньої діяльності в педагогічному університеті. Ця система системи вищої освіти характеризується тривалим контролем університету за трудовою діяльністю його випускників. Університет зобов'язаний не менше року після випуску відслідковувати таку діяльність, якщо виникає потреба, то консультувати.

Переконані, що проаналізований підхід до розробки стандартів може бути врахованим і для української вищої освіти, а вдосконалення вітчизняних Державних стандартів з урахуванням світових підходів дозволить оптимізувати освітній процес. У США, Великій Британії, Канаді здійснюється стандартизація освітнього процесу, тому суттєві зміни відбулися у використанні форм та методів для підготовки майбутніх педагогів. Загалом у педагогічній освітній практиці вищих закладів освіти цих країн є збільшити час на виконання самостійної роботи, водночас скоротити лекційні та практичні заняття. Лектори організують заняття, спираючись на принцип випереджального навчання, коли для опрацювання беруться виключно базові питання з навчальної дисципліни. Своєю чергою практичні заняття організовані за урізноманітненими наповнені різноманітними формами й методами активного навчання. Велика частка занять відбувається із залученням методу проєктів,

проблемних технологій, методу театралізованих постановок тощо. У зв'язку з поширенням інтернет-можливостей популярності набуває технологія віртуального навчального заняття. Викладач працює зі студентами в інтерактивному режимі, щоправда на відстані.

Зростає зацікавленість у залученні інформаційно-комунікаційних технологій. Аналізуючи причини такого масового поширення інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес (В. Ауден, Т. Еліот, І. Мелюхін, Д. Робертсон, Е. Тофлер) дослідники поступово вивели головні принципи, за якими педагоги залучають зазначені технології в освітній процес: «1) обов'язкове введення інформаційно-комунікаційних технологій з метою їх подальшого використання до всіх курсів і програм педагогічної освіти; 2) контекстне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій для професійного розвитку, набуття вчителем індивідуального досвіду використання набутих знань тощо; 3) підготовка вчителів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в межах традиційних форм навчання та до зміни процесу навчання шляхом побудови інноваційного технологічного навчального середовища» [1, с. 12].

Ще однією виявленою тенденцією у системі освіти за кордоном [3] є всебічна індивідуалізація навчання. Зокрема, у США майбутні учителі початкової школи згідно з стандартами опановують три навчальні блоки: загальноосвітній, професійно-педагогічний (який передбачає вивчення предметів: математика, читання, образотворче мистецтво, географія, історія, співи, фізична культура), та безпосередня педагогічна практика у школі.

Слушним для подальшого використання у національній педагогічній освітній системі є практика широкого використання авторських навчальних дисциплін. Відповідно до встановленої навчальної системи у конкретному закладі освіти надається можливість коригувати студентові його навчальний план, обираючи до нього предмети з варіативного циклу.

Проте для отримання можливості обирати дисципліни з професійно-педагогічного циклу, потрібно успішно скласти Національний учительський

екзамен, що передбачає перевірку не лише рівня загальноосвітньої підготовки, але й наявність комунікативних умінь. Відповідно до системи навчання у США неможливо отримати диплом вчителя, якщо з профільних предметів оцінки еквівалентні «задовільно» [3].

Професійна підготовка у вищих педагогічних навчальних закладах країн Європейського Союзу характеризується чіткою спрямованістю на інноваційний характер навчання. Внесення інноваційних змін в освітній процес передбачає не лише створення та впровадження новацій, але й перебудову у способі діяльності та стилі мислення вчителя. Інноваційним підходом до підготовки майбутнього вчителя є створення можливостей для виявлення індивідуальної ініціативи, свідомого поглиблення власних знань, формування критичного мислення тощо. Зважаючи на кращий європейський досвід у сфері освіти, необхідно враховувати, що однією з основних вимог до підготовки сучасного вчителя, зокрема початкової школи, є його здатність до інноваційних змін та саморозвитку у процесі професійної діяльності.

Позитивний вплив на здійснення інноваційних змін у процесі підготовки педагога має створення національних програм, центрів, фондів, що спонукають студентів та вчителів до нових наукових здобутків, міжнародного співробітництва, розробки авторських концепцій тощо. У європейських державах ця ініціатива активно підтримується, здійснюється запровадження цільового фінансування, що передбачає позики майбутнім вчителям, гранди викладачам, залучення коштів на розробку нових програмних документів.

У Франції також популярна концепція підготовки компетентного педагога. Головними компонентами реалізації цієї концепції стали принципи самоосвіти, саморозвитку та самовдосконалення, завдяки ним майбутні учителі набувають професійних умінь та навичок. Однак є принципово нові чинники у системі французької освіти: об'єднання кількох складових у підготовці – предметної та педагогічної. Така переакцентуація здійснюється щоб вивчені навчальні предмети, набуті знання могли застосовуватися на практиці. Передбачається кілька підготовок – загальну та спеціальну, яку учитель отримує в університеті,

а професійну необхідно здобути у спеціально створених центрах під час безпосередньої педагогічної діяльності у школі. Як і в освітній системі США, підготовка вчителя має практичну складову. Вважається, що лише реальний освітній процес школи сформує інтерес до педагогічної праці, а також сприятиме досягненню високого рівня професійної педагогічної підготовки.

У Німеччині професійна педагогічна підготовка вчителя початкової школи зорієнтована на опанування дисциплін психолого-педагогічного циклу для основної та додаткової спеціальностей, передбачає також проходження педагогічної практики. Цікаво, що навчальні плани та програми у вищих педагогічних закладах Німеччини вирізняються. Варіантність виявляється у специфіці підготовки педагога початкової школи, тому діють індивідуальні навчальні програми, розраховані відповідно до модульно-блокової системи. Студентові, як і в інших країнах, пропонується перелік предметів за вибором. Вважається, що це дозволить усунути суперечності між загальними вимогами, що висувуються до майбутніх вчителів початкової школи та індивідуальними здібностями, які виявляють студенти. Як і Великій Британії навчальний процес характеризується скороченням кількості лекційних занять, натомість збільшенням годин на проведення практичних та семінарських занять. Система підготовки зобов'язує студента виконувати низку робіт: написання рефератів, підготовка доповідей, виконання проєктів. Лише повний обсяг виконаних умов уможлиблює допуск до складання іспитів. Німецька система освіти передбачає, крім того індивідуальну роботу зі студентами., що є обов'язковою умовою допуску до складання екзаменів. Індивідуальна форма роботи зі студентами займає значне місце в навчальному процесі.

Висновки. Ознайомившись із міжнародним досвідом із організації процесу фахової підготовки майбутнього вчителя початкової школи, переконані, що варто удосконалювати вітчизняну систему вищої педагогічної освіти враховуючи ключові напрямки розвитку систем освітньої, які визнані ефективними у міжнародному освітньому просторі. Проаналізувавши досвід зарубіжжя можна стверджувати, що ключовим завданням сучасної освіти є

формування високоосвіченого фахівця, здатного працювати в умовах інформаційного суспільства, поглиблюючи власні знання та передавати їх учням. Виявлені тенденції засвідчують актуальність нових підходів до підготовки майбутніх педагогів. Особлива увага приділяється формуванню професійних компетентностей учителів, висвітленню інноваційного характеру навчання, підвищенню конкурентоздатності майбутнього педагога.

Література:

1. Гушлевська І. В. Трансформація професійних функцій вчителя в умовах інформаційного суспільства (на матеріалах США і Канади) : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / І. В. Гушлевська ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2006. – 23 с.

2. Інноваційний потенціал вищої педагогічної освіти : колективна монографія / Н. А. Глузман, Л. В. Коваль, М. М. Марусинець, Л. Є. Петухова [за аг. ред.. Л. В. Коваль]. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. – 503 с.

3. Пащенко Д. І. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до гуманістичного виховання учнів : монографія / Д. І. Пащенко. – К. : Науковий світ, 2005. – 370 с.

4. Сбруєва А. А. Тенденції реформування середньої освіти розвинених англomовних країн в контексті глобалізації (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ ст.) [Текст] : автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / А. А. Сбруєва ; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2005. – 38 с.

References.

1. Gushlevska I.V. (2006), *Transformatsiya profesiynykh funktsiy vchytelya v umovakh informatsiynoho suspil'stva* [Transformation of professional functions of a teacher in the conditions of the information society (on materials of the USA and Canada)], 23 p.

2. Gluzman N.A. (2012), *Innovatsiynyyu potentsial vyshchoyi pedahohichnoyi osvity* [Innovative potential of higher pedagogical education] in kolektyvna monohrafiya [collective monograph], 503 p.

3. Paschenko D.I. (2005), *Formuvannya hotovnosti maybutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv do humanistychnoho vykhovannya uchniv* [Formation of Readiness of Future Primary School Teachers for Humanistic Education of the Students], 370 p.

4. Sbrueva A. (2005), *Tendentsiyi reformuvannya seredn'oyi osvity rozvynenykh anhlomovnykh krayin v konteksti hlobalizatsiyi (90-ti rr. KHKH – pochatok KHKHI st.)* [Trends in

the Reform of Secondary Education of Advanced English-speaking Countries in the Context of Globalization (90th Century XX - Early 21st Century)], 38 p.

Abstract. *The article describes the peculiarities of the professional training of future teachers of the initial level of education. The review of modern normative documents in the field of preparation of the future teacher of elementary school of foreign countries is carried out. On the basis of generalization of world educational tendencies, the ways of their implementation in the educational process of educational institutions of higher education of Ukraine are outlined.*

Key words: *training, professional training, implementation, world education.*